

Perpaduan Etnik di Malaysia Menurut Ideologi Pendidikan ZA'BA

Noor Aziera Mohamad Rohana¹, Abdul Qayyum Abdul Razak², Nuruul Hidayah Mansor³, Mohamad Shafiei Ayub⁴, Ahmad Faiz Ahmad Ubaidah⁵

^{1,2} Akademi Pengajian Islam Kontemporari, UiTM Melaka Kampus Jasin, Malaysia

³ Akademi Pengajian Islam Kontemporari, UiTM Negeri Sembilan Kampus Kuala Pilah, Malaysia

⁴ Akademi Pengajian Islam Kontemporari, UiTM Melaka Kampus Alor Gajah, Malaysia

⁵ Akademi Pengajian Islam Kontemporari, UiTM Negeri Sembilan Kampus Seremban, Malaysia

Progres Artikel

Diterima: 7 Julai 2017

Disemak: 31 Ogos 2017

Diterbit: 2 September 2017

*Corresponding Author: Noor Aziera Mohamad Rohana, Akademi Pengajian Islam Kontemporari, UiTM Melaka Kampus Jasin;
Email: aziera7863@melaka.uitm.edu.my

Abstrak: Artikel ini bertujuan mengkaji perpaduan kaum di Malaysia berdasarkan ideologi pendidikan ZA'BA. Objektif kajian adalah untuk mengkaji keadaan hidup masyarakat pelbagai etnik di Tanah Melayu sekitar abad ke-19M. Selain itu, ia turut bertujuan menganalisis ideologi pemikiran pendidikan ZA'BA berdasarkan kegiatan ekonomi berasaskan etnik. Di samping itu, kajian juga menilai perkembangan pendidikan ke arah perpaduan etnik dan pembangunan negara tanpa diskriminasi terhadap mana-mana etnik. Metodologi kajian yang digunakan ialah kajian kepustakaan menerusi kaedah analisis dokumen. Kajian menunjukkan bahawa jurang ekonomi boleh berlaku kesan daripada pengabaian terhadap aspek pendidikan. Pendidikan merupakan tunggak ketamadunan yang menjamin pembangunan negara melalui perpaduan etnik. Pemerhatian ZA'BA terhadap pelaksanaan ekonomi berasaskan etnik merupakan masalah dan punca utama kepada perpaduan kaum. Ia sekaligus menjadi membantu ke arah masyarakat Melayu dalam mengubah cara hidup, seterusnya menjadi asas kepada perpaduan etnik dan pembangunan negara Malaysia hari ini.

Kata kunci: Kepelbagaian etnik, ekonomi, pendidikan, perpaduan

Abstract: This article examines the racial unity in Malaysia based on ZA'BA's educational ideology. The objective of this study aims at revealing the living conditions of the ethnic communities in Malaya around the 19th century. It also analyzes the ideological thinking ZA'BA education based on ethnic-based economic activities. In addition, the study will also assess the development of education towards ethnic unity and development of the country without discrimination against any ethnic. This study used the method of a literature review by means of document analysis. The study found that the economic gap can occur as a result of neglecting education. Education is a pillar of civilization that ensures the country's development through ethnic unity. ZA'BA observations are on the implementation of the ethnic-based economy is a problem and the leading cause of unity. It served as an aid towards the Malay community in a changing way of life, then to the basis of ethnic unity and development of the Malaysia today.

Keywords: Ethnic diversity; economic; education; unity

Pengenalan

Dasar pelaksanaan kerajaan kolonial Inggeris melalui sistem Pecah dan Perintah dalam sejarah Tanah Melayu mewujudkan ketidakseimbangan sosial antara Melayu dan bukan Melayu. Kesan ini ketara dilihat

dalam kesemua aspek, antaranya ialah aspek ekonomi. Sejarah ini meletakkan kedudukan masyarakat Melayu agak jauh ketinggalan berbanding etnik lain di Tanah Melayu, iaitu Cina dan India. Hal ini berlaku bukan sahaja disebabkan oleh sistem pemerintahan kerajaan,

bahkan berpunca juga daripada sikap masyarakat Melayu sendiri. Ketidakseimbangan ini secara tidak langsung menjejaskan perpaduan sesama etnik, di mana perlu ditangani semua pihak melalui pelbagai aspek bagi menjamin keutuhan serta kemajuan sesebuah negara yang kaya dengan keunikan dan kepelbagaian.

Masyarakat Tanah Melayu sehingga awal Abad ke-20

Masyarakat Melayu merupakan masyarakat asal yang mendominasi sekitar Nusantara. Namun begitu, muncul persoalan berkenaan siapakah sebenarnya yang dikatakan sebagai masyarakat Melayu? Menurut Muhammad (1996: 103) dalam tulisannya yang bertajuk *Melayu Baru*, di Malaysia ini, 'Melayu' merupakan suatu bangsa yang sinonim dengan ajaran Islam. Ia diperakui melalui pengiktirafan dalam perlembagaan negara serta penerimaan masyarakat di Malaysia.

Menurut Adnan (1994: 133), penggunaan istilah oleh ZA'BA perlu difahami sebaiknya. ZA'BA merujuk 'Melayu' sebagai orang Islam berbangsa Melayu, anak Melayu, keturunan Melayu, darah Melayu, hati Melayu dan keadaan Melayu, manakala orang Melayu di seluruh Semenanjung Tanah Melayu, Singapura dan gugusan pulau Melayu lain dispesifikasikan kepada istilah 'kaum Melayu'. Pengkaji mendapati bahawa perbezaan penggunaan istilah ini tidaklah terlalu jauh, bahkan mempunyai kaitan yang rapat.

Istilah 'kaum Melayu' umumnya merujuk kepada bangsa Melayu di seluruh Nusantara yang terdiri daripada masyarakat Melayu, di mana Islam sebagai agama dan kepercayaannya. Melalui penulisan Adnan, penggunaan istilah yang berbeza ini mempunyai makna yang tersirat. ZA'BA berkehendakkan agar kelak akan lahir sebuah negara Melayu yang terdiri daripada orang Melayu dan mendiami sekitar Nusantara. Justeru, penggunaan istilah ini jelas menunjukkan bahawa ZA'BA memang mempunyai cita-cita untuk memperkenalkan kepada dunia identiti sebenar masyarakat Melayu.

Menyingkap kepada sejarah masa lalu, sebelum kedatangan agama Islam ke Nusantara, masyarakat Melayu berpegang kepada kepercayaan animisme, dinamisme dan Hindu Buddha. Kedatangan Islam akhirnya membawa perubahan apabila Islam berjaya mengubah corak hidup serta budaya masyarakat kepada kepercayaan yang berlandaskan rukun Iman dan rukun Islam. Pemilihan Islam sebagai asas budaya hidup baru adalah kerana ajarannya yang bersesuaian dengan gaya hidup masyarakat Melayu.

Ini kerana, gaya hidup masyarakat Melayu yang mengamalkan cara hidup yang lemah-lembut serta mempunyai sifat menghormati keharmonian alam (Rahimin et al 2009: 562). Selain itu, pemilihan Islam

sebagai asas pegangan hidup masyarakat Melayu berikutan ajarannya yang mudah difahami, rasional serta sesuai dengan fitrah hidup manusia berbanding dengan ajaran lain. Kesempurnaan Islam akhirnya menjadikan Melayu itu hebat sebagaimana yang dinyatakan oleh Nik Hassan Shuhaimi (2006, 4-5:76) dalam jurnal bertajuk *Melayu, Warisan Tamadunnya Pemangkin Pembinaan Melayu Mahawangsa*.

Akidah Islam melalui konsep tauhid mula menjadi paksi yang kukuh, seterusnya mengikat hati masyarakat Melayu lalu menjadikan ia sebagai satu identiti baru dalam sejarah dunia. Masyarakat Melayu yang beragama Islam kemudiannya menjalin hubungan dengan umat Islam daripada pelbagai wilayah lain, termasuklah Semenanjung Tanah Arab melalui pelbagai lapangan hidup sama ada politik, ekonomi dan juga sosial. Hubungan yang dijalinan ini secara tidak langsung menyemarakkan lagi perkembangan Islam di Nusantara (Idris 2006, 4-5:22).

Namun begitu, kehebatan masyarakat Melayu ini tidak bertahan lama. Terdapat pelbagai kenyataan daripada para penulis yang menyatakan masyarakat Melayu beragama Islam hidup dalam keadaan mundur, miskin dan jahil. Situasi ini ketara dilihat semasa masyarakat Melayu di Tanah Melayu pada abad ke-19M berada di bawah pentadbiran kerajaan kolonial Inggeris. Antara penulis tersebut ialah Hasnah (2009: 6) yang jelas menyatakan bahawa kehidupan masyarakat Melayu amat terasing daripada segala aspek, sama ada politik, ekonomi dan juga sosial.

Ia dilihat lebih meruncing akibat kehadiran bangsa asing ke Tanah Melayu, iaitu kaum Cina dan juga India. Punca keadaan demikian berlaku dikaitkan dengan pelbagai faktor, termasuklah juga faktor daripada masyarakat Melayu, dan inilah yang dilihat ZA'BA sebagai penyakit malang yang wujud pada masyarakat Melayu.

Politik

Menyentuh soal politik, ZA'BA mengkritik hebat golongan atasan yang terdiri daripada raja dan juga pembesar-pembesar negeri sama ada sebelum mahu pun sesudah kedatangan Inggeris ke Tanah Melayu. ZA'BA melihat golongan ini merupakan golongan yang bertindak zalim kepada masyarakat Melayu kerana membiarkan masyarakat Melayu terus berada dalam keadaan mundur dan jahil tanpa rasa simpati. ZA'BA mengharap agar golongan ini menjadi pelopor dalam membanteras kemiskinan masyarakat Melayu, khususnya dalam aspek pendidikan, namun harapan ZA'BA tidak kesampaian.

ZA'BA mengambil contoh penglibatan Sultan Kelantan dalam membangunkan aspek pendidikan, walau pendidikan tersebut lebih tertumpu kepada pendidikan agama sahaja. Di samping itu, beliau turut

menyebut sumbangan golongan atasan dari negara luar, seperti China, Amerika Syarikat dan India yang banyak membantu masyarakat dalam membangunkan aspek pendidikan serta menjaga kebajikan masyarakat. Melalui perumpamaan ini, ZA'BA sebenarnya mengharapkan agar pihak golongan atasan masyarakat Melayu dapat melakukan perkara yang sama. Namun begitu, keinginan tersebut terkubur begitu sahaja.

Harapan tersebut bukan sahaja tidak dipenuhi, bahkan ditunjukkan pula dengan sikap anti-kemajuan. Keadaan lebih meruncing akibat kedatangan pihak Inggeris ke Semenanjung Tanah Melayu. Menurut Adnan (1996: 144) dalam penulisan jurnal bertajuk *Gagasan dan Perjuangan Politik ZA'BA*, pada awalnya, ZA'BA menyangka kedatangan Inggeris ke Tanah Melayu dapat mengubah nasib hidup masyarakat Melayu daripada cengkaman pihak pemerintah tempatan yang zalim. Nasib hidup masyarakat tidak banyak berubah walau secara fizikalnya keadaan Semenanjung Tanah Melayu diakui lebih selesa dengan kemudahan infrastruktur, seperti telegraf, telefon, kereta api, jentera, elektrik, jambatan besar serta jalan raya.

Kedatangan Inggeris hakikatnya menjadikan masyarakat Melayu melalui fasa hidup baru yang lebih mencabar. Walau sistem pemerintahan dan pendidikan berubah, namun kuasa golongan atasan dikekalkan. Hal ini menyebabkan masyarakat Melayu terikat dengan raja-raja Melayu. Bezanya, segala urusan pentadbiran dilaksanakan pihak koloni, melainkan bidang agama sahaja. Keistimewaan kedudukan raja-raja dan para pembesar ditunjukkan pihak koloni melalui pemberian elaun, kemudahan sosial dan juga pelbagai gelaran kebesaran. Perancangan sebegini penting bagi memastikan masyarakat Melayu terus tunduk dan taat setia kepada golongan atasan.

Melalui penelitian secara terperinci, ZA'BA mendapati bahawa sebenarnya tahap kehidupan masyarakat Melayu tidak banyak berubah walaupun Inggeris berjaya menduduki Semenanjung Tanah Melayu setelah Perjanjian Pangkor ditandatangani pada tahun 1874. Oleh yang demikian, dasar pemerintahan kolonial Inggeris juga tidak terlepas daripada dikritik oleh ZA'BA. ZA'BA menyifatkan mereka sebagai orang kafir yang merupakan musuh kepada orang Islam dan sentiasa berusaha untuk memastikan orang Islam berada dalam keadaan lemah. Daripada itu, ZA'BA cuba mengenal pasti rahsia yang dapat menangkis serangan tersebut.

Setelah mengenal pasti punca sebenar, ZA'BA mendedahkan bahawa keadaan masyarakat Melayu yang berada dalam keadaan jahil merupakan punca utama masalah. Inilah senjata orang Barat yang digunakan terhadap masyarakat Melayu. Senjata Barat yang dimaksudkan ZA'BA ialah ilmu pengetahuan. Senjata ini dilihat pengkaji selari dengan 'anak kunci' yang

dinyatakan Zaqzouq (2006). Oleh itu, ZA'BA memutuskan bahawa masyarakat Melayu juga memerlukan senjata seperti pihak Barat untuk menentang semula serangan Barat ini (Adnan 1994: 128-134).

Ekonomi

Sebagai individu yang berpengetahuan luas, ZA'BA melihat masyarakat Melayu hidup dalam keadaan serba kekurangan, miskin dan juga mundur segala aspek. Pandangan ini jelas dilihat melalui coretan ZA'BA yang disiarkan pada 16 Mac 1927 menerusi majalah *al-Ikhwan* dalam artikelnya yang bertajuk *Kemiskinan Orang Melayu*. Menurut ZA'BA:

"Kemiskinan itulah sifatnya yang terlebih sangat lengkap dan nyata daripada sifat-sifat lain kebangsaannya dan ialah juga sebesar-besar kekurangan yang menjadikan mereka kalah atau ketinggalan di belakang dalam perlumbaan kemajuan."

Sebagai seorang yang berpandangan jauh dan tajam, ZA'BA melihat kemiskinan masyarakat Melayu sebagai sebenar-benar miskin dan tiada tandingannya. Penyakit inilah yang menjadikan bangsa Melayu terus ketinggalan zaman berbanding bangsa-bangsa lain.

Haron Daud (1995, 25:108) memperincikan kemiskinan tersebut menurut kaca mata ZA'BA adalah kemiskinan dari sudut perangai yang baik, pengetahuan, cita-cita, ilmu agama, serta harta benda. Kesemua kelemahan ini berpunca daripada sikap masyarakat Melayu dan juga sistem pemerintahan yang wujud. ZA'BA mengaitkan juga masalah ini berpunca daripada keadaan iklim dan geografi di Tanah Melayu. Kemudahan mendapatkan sumber rezeki daripada hutan membuatkan masyarakat berasa cukup dengan apa yang dimiliki.

Merujuk kepada artikel ZA'BA yang sama, iaitu *Kemiskinan Orang Melayu*, beberapa aspek kemiskinan yang membelenggu masyarakat Melayu ialah:

"...kemiskinan pada wang ringgit dan harta benda, miskin hemat dan cita-cita, miskin pada pelajaran dan latihan pengetahuan, miskin pada alat-alat kelengkapan otak dan beberapa sifat keperangaian yang tinggi dan mulia."

ZA'BA memperincikan lagi bahawa masyarakat Melayu turut miskin daripada menerima pendidikan yang sempurna. Ungku A.Aziz (1987: viii) menyatakan ZA'BA merupakan anak Melayu pertama menghasilkan penulisan menyentuh soal kemiskinan. Kemiskinan hidup masyarakat mendorong ZA'BA menghasilkan penulisan khusus menyentuh ekonomi masyarakat Melayu sehingga menarik perhatian masyarakat. Terdapat dari kalangan pembaca menolak pemikiran ZA'BA. Adapun yang menolak pemikiran tersebut pastinya berbeza fikiran dengan ZA'BA, ia seolah-olah bersetuju masyarakat tunduk dan taat di bawah

pemerintahan Inggeris tanpa mempunyai cita-cita memperbaiki ekonomi masyarakat Melayu.

Berdasarkan kepada pemerhatian ZA'BA, situasi ini lebih meruncing apabila wujudnya skop penglibatan aktiviti ekonomi yang berbeza dalam kalangan masyarakat. Selain kemasukan buruh-buruh dari negara luar, ekonomi masyarakat Melayu perlu diperluaskan dengan tidak menjurus kepada kegiatan ekonomi tradisional sahaja. ZA'BA menggalakkan masyarakat Melayu menceburi bidang lain sebagaimana yang diceburi masyarakat Cina, seperti aktiviti melombong, membuka kedai dan ekonomi berasaskan kemahiran (Adnan 2009: 152).

Di samping menyedari kehidupan masyarakat Melayu yang jauh daripada kemajuan, ZA'BA membandingkan budaya hidup masyarakat Melayu dan masyarakat bukan Melayu ketika itu, terutamanya masyarakat Cina. ZA'BA melihat masyarakat Cina menguasai hampir kesemua kegiatan ekonomi ketika itu. Selain mempunyai kemahiran tersebut, masyarakat Cina juga mempunyai sifat rajin bekerja dan kuat bekerja. Antara kegiatan ekonomi mereka dilihat menerusi penglibatan dalam bidang perniagaan.

Masyarakat Cina memiliki perniagaan yang tidak tertumpu kepada satu budaya sahaja, tetapi menggunakan kepelbagaian cara yang ada dalam menjana ekonomi dan pendapatan mereka, seperti membuka kedai runcit, menjaja dan memastikan pula tahap kemajuan ekonomi mereka ke arah yang baik sama ada di perkampungan Melayu mahu pun di semua bandar besar dan kecil di Tanah Melayu. Selain itu, penglibatan ekonomi masyarakat Cina juga meliputi kerja-kerja pertukangan, memiliki kilang perusahaan dan gedung-gedung perniagaan besar. Terdapat juga daripada kalangan masyarakat Cina yang memiliki lombong bijih dan ladang getah yang besar (Adnan, 2009: 159).

Perbandingan dalam penglibatan ekonomi antara masyarakat Melayu dan Cina tersebut sedikit sebanyak memberi kesan kepada kehidupan masyarakat Melayu. ZA'BA melihat bahawa masyarakat Cina telah pun mampu memiliki kereta, rumah batu, dan hidup dalam kemewahan. Berdasarkan tulisan Adnan, ZA'BA menyimpulkan:

Sekarang ini nama sahaja negeri ini negeri Melayu, tetapi orang Melayu sangat sedikit bilangannya, istimewa pula yang bekerja dan mempunyai kekayaan dan tanah perniagaan seperti orang Cina... Jikalau begini, tidakkah h arus negeri ini kesudahannya kelak jadi seperti negeri China...orang Melayu akan melopong tiada bertanah pada hal dalam negeri sendiri.

Kesulitan ini juga antaranya boleh dilihat melalui pergantungan hidup masyarakat Melayu dengan perniagaan Cina.

“Kadang-kadang bila orang Cina menutup kedai dua tiga hari pada masa hari-hari besarnya, hampir-hampir kesemua orang Melayu bersungut tiada dapat apa-apa barang yang hendak di masak di dapur.”

ZA'BA berpandangan bahawa masyarakat Melayu tidak seharusnya meletakkan keinginan untuk hanya menunggu jalan mudah bekerja dengan kerajaan sahaja, akan tetapi perlu berubah melibatkan diri dengan pelbagai aktiviti dan bidang ekonomi ke arah menjana pendapatan dan mengubah budaya hidup kemunduran.

Pendidikan Masyarakat Melayu

Fokus berikutnya membincangkan tentang pendidikan yang memberi kesan kepada keadaan masyarakat Melayu berikutan ketidakseimbangan kerana faktor hidup masyarakat Melayu yang serba ketinggalan berbanding bangsa lain. Pendidikan merupakan tunjang utama dalam lipatan sejarah tamadun besar dunia. Kelemahan pendidikan membawa banyak gejala negatif dan boleh juga memberi impak kepada aspek yang lain, politik, sosial dan juga ekonomi.

Menurut Al-Ghazali, pendidikan bukan sekadar memenuhi otak dengan segala ilmu yang belum diketahui, tetapi bermaksud mendidik akhlak dan jiwa manusia, menanam rasa fadhilat atau keutamaan, membiasakan manusia dengan kesopanan yang tinggi, mempersiapkan diri untuk kehidupan yang suci, ikhlas dan jujur. Tujuan pendidikan adalah untuk mendekatkan diri kepada Allah (s.w.t.) bukan untuk pangkat dan bermegah-megah, dan sekiranya ia berlaku, maka pendidikan itu terkeluar dari pendidikan akhlak (Abdul Salam 2003 5:75).

Pendidikan merupakan asas utama dalam pembinaan sesebuah tamadun. Bahkan kekuatan sesebuah tamadun untuk kekal lama bergantung kepada masyarakatnya yang berpendidikan. Menurut Sidek (2006: 151), pembangunan modal insan berkualiti yang menjamin keunggulan tamadun memerlukan tiga tahap penting, iaitu pembinaan gagasan keilmuan yang berfungsi sebagai titik tolak kepada perkembangan ilmu, pembinaan institusi selaku pusat kepada perkembangan ilmu yang ingin dibangunkan, dan juga pembinaan tradisi kesarjanaan.

Kenyataan ini menunjukkan pendidikan memainkan peranan penting dalam memastikan keunggulan tamadun. Hal ini disedari oleh ZA'BA, kelemahan masyarakat Melayu ketika abad ke-19M adalah berpunca akibat kelemahan daripada sudut ilmu. Ia juga jelas dilihat berdasarkan tulisan Ermy Azziaty dan Mohammad Redzuan (2010, 18:22) bahawa ZA'BA melihat menuntut ilmu adalah penting, bahkan agama Islam mewajibkan umatnya menuntut ilmu seperti yang diajarkan oleh Nabi Muhammad (s.a.w.) dalam hadis-hadis dan sebagaimana yang termaktub dalam al-Quran.

ZA'BA menekankan kewajiban menuntut ilmu kerana ilmu dapat meningkatkan martabat umat Islam.

Berdasarkan Choong (2008: 81), pendidikan ialah satu proses menyeluruh yang bertujuan untuk memperkembangkan kebolehan dan tingkah laku manusia. Ia juga merupakan proses sosial yang memberi peluang kepada individu memperoleh kemahiran sosial serta perkembangan peribadi. Di samping itu, ia dijalankan dalam satu suasana terpilih serta terkawal yang diinstitusikan dan dikenali sebagai sekolah.

Adnan (1994: 132) menghurai lanjut melalui tulisannya bahawa sebagai umat Islam, ZA'BA menyeru masyarakat Melayu beragama Islam agar menguasai ilmu pengetahuan yang sesuai dengan kehendak Islam bagi menghadapi segala cabaran dan menangani permasalahan yang membelenggu. Mahu tidak mahu, penguasaan ilmu pengetahuan ini hanya mampu dicapai melalui pendidikan yang sempurna.

Menurut ZA'BA melalui penulisan Adnan (1994: 100), pendidikan ialah ilmu pengetahuan yang merupakan asas terpenting untuk menyelamatkan masyarakat Melayu daripada belenggu kemunduran walau apa lapangan sekali pun. Takrif ini dilihat melalui tulisan ZA'BA dalam *Lembaga Melayu* bertarikh 6 Jun 1917:

"Maka segala punca sekalian jalan-jalan ini [mencari kemajuan] tidak syak lagi ialah pengetahuan dan pelajaran dan di atas asas-asas inilah dibina bangunan-bangunan lain dan daripada inilah diterbitkan persenjataan dan kelengkapan bagi membantu jalan-jalan yang lain atau cawangan-cawangan."

Maka jelaslah bahawa pendidikan merupakan kunci utama yang menjamin kemajuan individu, masyarakat dan juga bangsanya. Menyingkap perkembangan awal pendidikan, Choong (2008: 4) menyatakan pendidikan di Tanah Melayu bermula sejak zaman kegemilangan empayar Melaka lagi, iaitu sekitar abad ke-15M. Namun begitu, pendidikan ini hanya berteraskan kepada pendidikan agama Islam yang diajar di rumah-rumah guru, masjid, surau, madrasah dan juga pondok. Kenyataan ini disokong oleh Hasnah (2009: 46) yang turut menyatakan bahawa pendidikan di Tanah Melayu mula berkembang pada awal abad ke-15M dalam bentuk pendidikan keagamaan.

Pendidikan tradisi ini menjadi semakin terkenal menjangkau abad ke-18M, berikutan munculnya sekolah pondok di beberapa buah negeri, seperti di Kelantan, Kedah dan Terengganu. Namun begitu, transformasi pendidikan berlaku di Tanah Melayu selepas kedatangan pihak kolonial Inggeris ke Pulau Pinang pada tahun 1786. Pendidikan formal diperkenalkan setelah peluang Inggeris meluaskan kawasan jajahan termeterai melalui Perjanjian Pangkor pada 1874. Satu perkara penting yang perlu diberi perhatian ialah dasar pendidikan

sekolah Inggeris adalah berbentuk vernakular atau pecah dan perintah, ia bertujuan menimbulkan pembahagian dalam kalangan rakyat jelata yang terdiri daripada Melayu, India dan Cina.

Pengenalan sistem pendidikan ini mulanya kurang mendapat sambutan masyarakat Melayu berikutan masyarakat ketika itu kuat berpegang kepada pendidikan berbentuk tradisional. Namun begitu, menjelang abad ke-20M, keadaan berubah setelah segelintir masyarakat Melayu menyedari kepentingan pendidikan. Isu pendidikan sekitar abad ke-20M menjadi isu penting apabila ZA'BA mengaitkannya dengan kemunduran masyarakat Melayu. Ini kerana, ZA'BA melihat bangsa bukan Melayu telah pun maju kesan daripada kemajuan pendidikan. Kemunduran berterusan akan memberi kesan buruk kepada masa depan masyarakat Melayu yang dilihat ZA'BA agak ketinggalan berbanding dengan bangsa lain (Hasnah 2009: 47-48).

Oleh yang demikian, ZA'BA berusaha mempertingkatkan taraf hidup masyarakat Melayu melalui pemerkasaan pendidikan. Persoalannya, bagaimanakah pendidikan yang sewajarnya diberi kepada masyarakat Melayu bagi mengatasi kelemahan yang mendominasi segenap aspek? Adnan (1994: 100-101) menyatakan bahawa ZA'BA menegaskan, konsep pendidikan masyarakat Melayu mestilah berlandaskan agama Islam yang menjadi identiti penting kaum itu. Ini kerana, pendidikan yang merangkumi kedua-dua aspek mampu menjadi bekalan yang menjamin kesejahteraan masyarakat asalkan bawaannya benar dan tidak bertentangan dengan ajaran Islam. Kepentingan kedua-dua ilmu ini dilihat menerusi kenyataan ZA'BA yang berbunyi:

"Saya tidak percaya kedudukan kaum Islam seluruh dunia boleh menjadi betul jika mereka memberatkan pelajaran sepihak dunia sahaja atau sepihak agama sahaja seperti yang sudah-sudah dengan tidak disatukan antara kedua pihak itu bersama sekali dengan seberapa dalamnya yang boleh pada keduanya."

Kenyataan ZA'BA ini jelas menunjukkan bahawa seharusnya tidak wujud sebarang pemisahan dalam bidang pendidikan. Sebaliknya itulah yang berlaku di Tanah Melayu apabila pendidikan sama ada agama, Melayu, India, Cina dan Inggeris dilaksanakan secara berasingan.

Di samping kelemahan akibat pemisahan tersebut, ZA'BA mengenal pasti pula kelemahan-kelemahan dalam masyarakat Melayu yang menerima pendidikan di sekolah Melayu. Antara kelemahan tersebut ialah penekanan yang diberikan kepada masyarakat, hanyalah pendidikan sekadar mengetahui bahasa, pandai membaca, menulis dan mengira sahaja. Sedangkan menurut ZA'BA, konsep memberi pelajaran tidak terhad kepada asas-asas tersebut. Oleh yang demikian, dasar

pendidikan kerajaan kolonial Inggeris yang bersifat vernakular ini dilihat ZA'BA sebagai menutup peluang anak-anak masyarakat Melayu untuk pergi lebih jauh ke hadapan.

ZA'BA juga berpendapat teks-teks yang digunakan sebagai sukatan pelajaran seperti buku *Hikayat Abdullah* dan hikayat-hikayat Melayu lama dilihat tidak membantu daripada segi pemikiran. Justeru itu, kritikan dilontar terhadap kerajaan kerana sengaja menggalakkan penggunaannya. Ia tidak lain, pasti bertujuan melihat masyarakat Melayu terus diam, tidak bersatu menuntut hak dan menjadikan anak-anak Melayu tidak maju setelah tamat pengajian. Haron (1995, 25:108) menyokong tegas pandangan ini dalam penulisannya dengan menyatakan bahawa kemiskinan dari aspek pengetahuan masyarakat Melayu berpunca daripada bahan tulisan dan buku hikayat yang tidak bermutu serta membantu dalam meninggikan akal fikiran.

Selain itu, ZA'BA mendapati bahawa peluang anak-anak Melayu melanjutkan pelajaran ke sekolah Inggeris adalah sukar. Ini kerana pelbagai ujian dan peperiksaan yang ketat terpaksa dilalui anak-anak Melayu sebelum memasuki sekolah Inggeris. Hal ini menyebabkan ramai anak-anak Melayu jauh ketinggalan dari sudut pendidikan. Kerajaan seharusnya banyak membuka peluang-peluang pendidikan supaya anak-anak ini dapat melanjutkan pelajaran ke peringkat yang lebih tinggi seperti di *Medical School* dan *Raffles College* di Singapura.

Di sekolah-sekolah agama pula, ZA'BA melihat kelemahan ini berdasarkan kitab-kitab agama yang digunakan. ZA'BA mendapati kitab agama yang digunakan terlalu lemah gaya bahasanya. Ini menimbulkan kesukaran kepada pembacanya. Bahkan guru-guru agama sekadar terikat kepada kitab-kitab jawi yang menyentuh perkara sah, batal, haram dan dosa pahala. Seharusnya perbincangan guru-guru agama juga menyentuh asas-asas ajaran Islam seperti tafsir, hadis, syariah dan sejarah (Ermy Azziaty & Mohammad Redzuan 2010, 18:27).

Melalui kenyataan-kenyataan penulis awal, maka jelaslah di sini bahawa bidang pendidikan memainkan peranan penting dalam menghadapi cabaran hidup. Namun begitu, pendidikan tersebut mestilah sempurna melengkapi aspek rohani dan jasmani melalui pendekatan ukhrawi dan dunia. Pemisahan pendidikan yang dilaksanakan oleh kerajaan kolonial Inggeris mendapat kritikan daripada ZA'BA yang dilihat beliau sebagai pendidikan ala kadar untuk masyarakat, terutamanya kepada Melayu beragama Islam.

Bagi ZA'BA, sekolah Melayu yang ditubuhkan oleh pihak kerajaan tidak mampu memberi apa-apa sumbangan besar kepada masyarakat melainkan hanya sekadar mampu mengenal huruf, menulis, membaca serta mengira sahaja. Justeru itu, bagaimanakah

pendidikan sempurna yang sewajarnya diterima masyarakat Melayu sebagaimana yang dikehendaki oleh ZA'BA? Bahagian seterusnya akan menumpukan kepada konsep pendidikan sempurna kepada masyarakat Melayu sebagaimana yang dikehendaki oleh ZA'BA. Hal ini adalah kerana kesinambungan pelaksanaan pendidikan akan memberi kesan terhadap penguasaan ekonomi masyarakat Melayu.

Ideologi Pendidikan ZA'BA terhadap Masyarakat Melayu

Selaku agen perubahan terpenting bagi masyarakat Melayu, ZA'BA berpandangan bahawa masyarakat Melayu perlu menguasai ilmu dunia dan juga akhirat. Konsep ini menunjukkan bahawa masyarakat Melayu perlu kembali kepada teras utama yang merupakan identiti terpenting masyarakat, iaitu agama Islam. Menurut Adnan (1994: 100), ZA'BA mengingatkan bahawa bangsa Melayu merupakan sebahagian daripada umat Islam di dunia. Oleh yang demikian, seharusnya adalah perlu bagi masyarakat didedahkan dengan ilmu-ilmu yang tidak terpisah daripada agama tersebut, sedangkan konsep ini bertentangan dengan dasar pendidikan yang dianjurkan pihak kolonial Inggeris di Tanah Melayu.

Dasar tersebut secara tidak langsung memisahkan unsur-unsur pendidikan menjadi dua institusi berlainan, iaitu sekolah Melayu dan sekolah agama, sedangkan keduanya perlu melengkapi antara satu sama lain. Justeru itu, ZA'BA pernah melontarkan kepentingan tersebut dalam *Lembaga Melayu* bertarikh 5 Julai 1917. ZA'BA menegaskan keperluan kedua-dua ilmu itu adalah untuk menjadikan anak-anak Melayu beragama Islam sentiasa bersedia menghadapi kehidupan, seterusnya berjaya di dunia dan akhirat. Apa yang dilontarkan ZA'BA jelas menunjukkan beliau tidak mempersetujui dasar pendidikan kolonial Inggeris yang berasingan di Tanah Melayu.

Daripada aspek kurikulum, ZA'BA menekankan aspek bahasa. ZA'BA mengkritik masalah kelemahan bahasa yang wujud dalam kalangan masyarakat Melayu. ZA'BA berpandangan bahawa pelajaran bahasa tidak hanya tertumpu kepada kebolehan membaca dan menulis sahaja, bahkan meliputi kemahiran karang-mengarang, tulis-menulis, mengetahui asal-usul perkataan dan sebagainya. Kemunduran masyarakat Melayu di Tanah Melayu dikaitkan dengan dasar pendidikan Inggeris yang tidak menekankan aspek bahasa sebagaimana penekanan terhadap bahasa Inggeris.

Berikutan masalah bahasa yang dihadapi masyarakat, ZA'BA berpandangan supaya diterbitkan buku-buku tentang ilmu bahasa dan kamus-kamus Bahasa Melayu. Walau pun hakikatnya pada masa tersebut telah wujud bahan sebagaimana yang disarankan

ZA'BA, iaitu *Kamus Wilkinson* (1900) dan *An Abridged Malay-English Dictionary* (1908), akan tetapi ZA'BA menafikan kredibiliti kamus tersebut. Maka, ZA'BA mencadangkan kepada para cerdik pandai yang berminat dalam ilmu bahasa melibatkan diri menulis buku berkenaan lapangan tersebut, atau mengemukakan pandangan-pandangan melalui akhbar berkenaan cara mengatasi masalah ini.

Selain itu, ZA'BA menyedari kesukaran anak-anak Melayu mendapat peluang pendidikan. Ini kerana, kebanyakan sekolah-sekolah Melayu dibina jauh daripada kawasan perkampungan. Tambahan, sekatan dan peluang memasuki sekolah Inggeris pula wujud menyebabkan ramai anak-anak Melayu tidak dapat meneruskan pengajian ke peringkat lebih tinggi seperti ke *Medical School* di Singapura. Oleh yang demikian, ZA'BA menggesa supaya kerajaan menambahkan jumlah bilangan pelajar-pelajar Melayu ke sekolah Inggeris, atau membina institusi seumpama *Malay College Kuala Kangsar* (MCKK) di mana-mana Negeri-Negeri Melayu Bersekutu (NNMB). Institusi itu bertujuan memudahkan anak-anak Melayu menerima pendidikan bahasa Inggeris tanpa mengira darjat dan juga taraf sebagaimana di MCKK (Adnan 1994: 107).

ZA'BA juga menyentuh pendidikan berteraskan kemahiran bagi menggalakkan anak-anak Melayu pandai berdikari. Ini kerana, beliau menyedari dasar pendidikan Inggeris tidak menitikberatkan soal tersebut, bahkan sekadar menyediakan anak-anak Melayu yang hanya akan bekerja makan gaji. ZA'BA melihat ianya satu aspek penting bagi mengelak anak-anak ini menghadapi masalah pengangguran kelak. ZA'BA menyedari bahawa dasar pendidikan Inggeris hanya menekankan ilmu teori sahaja tanpa praktikal, menyebabkan anak-anak Melayu kelak berkemungkinan tidak mampu mencari inisiatif memajukan diri sendiri melalui pelbagai bidang.

Kewujudan sekolah-sekolah teknik dan vokasional masa kini memenuhi tuntutan ZA'BA. ZA'BA menyentuh serba sedikit ilmu-ilmu seperti melombong dan membuat barangan, seperti sabun dan minyak wangi. ZA'BA mengambil contoh masyarakat Cina di Tanah Melayu. Walaupun mereka miskin, tetapi berubah setelah menjalani latihan bekerja melalui pelbagai perusahaan. Kaedah ini mengubah hidup mereka dan menjadikan mereka pekerja yang mahir dan maju dalam pelbagai lapangan. Justeru itu, ZA'BA menyeru supaya kesatuan yang menyediakan latihan-latihan kemahiran ditubuhkan. Usaha ini menggalakkan masyarakat Melayu yang tidak berpendidikan tinggi melibatkan diri di bidang berasaskan kemahiran (Ermy Azziaty & Mohammad Redzuan 2010, 18:29).

Bagi meningkatkan kualiti dan kemajuan masyarakat Melayu, ZA'BA mencadangkan juga supaya ditubuhkan pendidikan di peringkat menengah tinggi diikuti peringkat universiti. ZA'BA melontarkan

pandangan tersebut setelah mendapati ramai dari kalangan anak-anak Melayu menghadapi masalah pengangguran setelah tamat sekolah berbanding yang mendapat pendidikan di sekolah Inggeris. ZA'BA turut menekankan kewajaran penggunaan bahasa selain bahasa Melayu, iaitu Bahasa Arab dan Bahasa Inggeris.

Penguasaan Bahasa Arab bertujuan menjaga kesempurnaan agama Islam, manakala penguasaan Bahasa Inggeris sebagai persediaan memenuhi kehendak zaman bagi membela maruah bangsa. Sukatan yang dicadangkan pula adalah berteraskan konsep yang meliputi ilmu dunia dan akhirat. Ia merupakan gabungan sukatan di Universiti al-Azhar dan Universiti Oxford. Mohd Yusof (2004) menyokong kenyataan ini dalam karyanya *Pembinaan Paradigma Pemikiran Peradaban Melayu* di mana beliau menjelaskan bahawa ZA'BA begitu menitikberatkan kefahaman kepada dua aspek tersebut.

Melalui artikel ZA'BA yang bertajuk *Jalan Keselamatan Bagi Orang Melayu*, ZA'BA mencadangkan agar melaksanakan gerakan yang berbentuk kerjasama di antara masyarakat. Gerakan ini lebih disasarkan kepada golongan ilmuwan dan golongan yang mempunyai sumber kewangan atau kedudukan yang tinggi. Kerjasama antara dua golongan ini diperlukan bagi mengurangkan kadar kemiskinan masyarakat Melayu, sama ada melalui ilmu mahu pun sumber kewangan yang dimiliki. Selain itu, ZA'BA juga menegaskan seharusnya pemimpin tidak leka dengan kemewahan tanpa memikirkan masyarakat umum (Ermy Azziaty & Mohammad Redzuan 2010, 18:26-27).

Maka, jelaslah bahawa ZA'BA benar-benar memberi perhatian kepada nasib hidup masyarakat Melayu yang serba kekurangan. Beliau tampil melalui usaha awalnya dengan mengenal pasti kelemahan-kelemahan yang wujud di samping memberi cara rawatan yang sempurna dan sesuai untuk mengatasi penyakit yang ada. Penekanan ZA'BA lebih ditumpukan kepada aspek pendidikan kerana ia merupakan aspek utama sebagai penyelesaian segala masalah yang melanda masyarakat Melayu. Asas-asas pendidikan yang dikemukakan oleh ZA'BA ini sebenarnya telah menunjukkan pandangannya yang bersifat jauh ke hadapan.

Pendidikan Teras Perpaduan Bangsa Malaysia

Pelaksanaan dasar pecah dan perintah oleh kerajaan Inggeris menyebabkan wujud jurang sosial yang ketara antara masyarakat di Tanah Melayu. Pengasingan keseluruhan yang dilaksanakan seterusnya membawa kepada konflik antara kaum yang melibatkan ketidakseimbangan ekonomi, seterusnya mencetuskan pergaduhan antara kaum seperti yang pernah berlaku pada 13 Mei 1969 dahulu. Hal ini adalah kerana fokus

ekonomi Melayu dalam sektor ekonomi sara diri, manakala bangsa bukan Melayu khususnya bangsa Cina kebanyakannya menjadi penghuni di bandar-bandar dan terlibat dengan kegiatan ekonomi perdagangan (Mohd Faizal & Siti Nurul Izza 2015: 177).

Justeru itu, pecah dan perintah ternyata sebenarnya memberi kesan jangka panjang bukan sahaja terhadap hasil sumber bumi Tanah Melayu, bahkan juga pemikiran dan minda masyarakat di Malaysia kini walaupun telah lebih daripada lima puluh tahun mencapai kemerdekaan. Oleh yang demikian, rangka memupuk perpaduan dalam kalangan masyarakat perlu sentiasa menjadi isu dan penyelesaian utama ke arah melahirkan sebuah negara berwawasan melalui perpaduan masyarakat. Antara aspek yang ditekankan ke arah pembinaan negara berwawasan ini ialah mengetengahkan pendidikan kepada masyarakat di mana tiada lagi unsur ekonomi berasaskan etnik. Langkah awal kerajaan ialah melaksanakan Dasar Ekonomi Baru (DEB) dengan menyasarkan penglibatan Melayu dalam bidang ekonomi bagi mengurangkan jurang ketara antara kaum.

Menurut Adnan (1994: 100), ZA'BA begitu menitikberatkan masalah pendidikan yang berlaku dalam kalangan masyarakat Melayu. ZA'BA berpandangan bahawa pendidikan, iaitu ilmu pengetahuan merupakan asas penting yang membantu menyelamatkan masyarakat Melayu daripada belenggu kemunduran walau apa lapangan sekali pun. Adnan menambah lagi bahawa ZA'BA menyedari pendidikan berperanan sebagai agen perubahan sosial yang penting.

Umumnya, pertumbuhan pesat pusat-pusat pendidikan berlaku bagi setiap peringkat umur, sama ada sekolah rendah, sekolah menengah, kolej-kolej dan juga peringkat universiti. Kemajuan pendidikan sememangnya membuka pelbagai ruang dan peluang kepada anak-anak Melayu khususnya untuk bertapak lebih jauh ke hadapan. Bahkan, perkembangan ini juga selari dengan tuntutan yang pernah dikemukakan oleh ZA'BA pada awal abad ke-20M.

Perancangan demi perancangan dilakukan terhadap aspek pendidikan di Tanah Melayu. Ia meliputi pelaksanaan kurikulum, belanjawan aktiviti, latihan, keperluan pembangunan, peperiksaan dan sebagainya. Ia turut diguna secara meluas termasuklah dalam penyelidikan, pengurusan hal ehwal pelajar, perguruan, buku teks, perkembangan staf dan sebagainya (Mohd Salleh 2002: 74-75). Justeru itu, perkembangan pendidikan mengikut acuan sendiri di Tanah Melayu mula dirangka secara serius bermula selepas kemerdekaan negara pada 31 Ogos 1957.

Menyentuh tentang perkembangan pendidikan bagi peringkat sekolah, Shahril (2005: 4) menyatakan pada tahun 1938, terdapat sebanyak 788 buah sekolah vernakular Melayu di seluruh negeri Selat, manakala

sebanyak 662 buah sekolah vernakular Melayu lelaki dan 126 buah sekolah vernakular Melayu perempuan di sekolah negeri-negeri Melayu Bersekutu. Sepuluh tahun kemudian, bilangan ini meningkat menjadi 1,231 buah. Sebanyak 1,067 daripadanya sekolah lelaki dan 164 buah sekolah perempuan. Pada tahun 1956, jumlah besar sekolah Melayu adalah 2,172 buah sekolah dan pada tahun 1957 meningkat kepada 2,622 buah sekolah. Catatan Shahril ini menunjukkan perkembangan awal pendidikan masyarakat Melayu untuk peringkat awal. Pertambahan bilangan sekolah Melayu merupakan usaha yang dilakukan kerajaan ke arah memberi pendidikan. Namun begitu, adakah ia sudah mencukupi dan mampu mengubah hidup masyarakat Melayu? Sememangnya, perkembangan ini merupakan titik permulaan masyarakat Melayu untuk mengubah gaya hidup yang ketinggalan dan serba kemunduran. Perbincangan akan memfokus perkembangan ini berdasarkan konsep pendidikan yang disarankan oleh ZA'BA ke arah mengurangkan masalah kemiskinan Melayu dan jurang ekonomi serta sosial negara ini.

Pelaksanaan dan hala tuju pendidikan sentiasa mengalami pembaharuan dan penambahbaikan. Sistem pendidikan menjadi bertambah mantap selepas Akta Pelajaran 1961 dikuatkuasakan. Peperiksaan Penilaian Darjah Lima diperkenalkan pada 1967 bagi peringkat pelajar sekolah rendah. Ia bertujuan mengenal pasti para pelajar cemerlang dalam akademik agar dapat disalurkan ke sekolah asrama penuh. Perancangan pendidikan sememangnya berkembang maju dan membantu rakyat Malaysia, terutamanya anak-anak masyarakat Melayu untuk hidup lebih berjaya berbanding masa ketika berada di bawah zaman pemerintahan kerajaan kolonial Inggeris. Pendidikan yang diberi tidak hanya tertumpu pada kemahiran membaca, menulis dan mengira sahaja, tetapi juga turut menumpukan pendidikan yang praktikal.

Sains

Bidang sains merupakan antara bidang dalam aspek pendidikan yang seharusnya diberi penekanan oleh masyarakat dan pemimpin tempatan. Bahkan ZA'BA juga menggalakkan masyarakat Melayu memiliki pendidikan yang sempurna supaya dapat melibatkan diri dalam pelbagai dunia pekerjaan, termasuklah bidang perubatan. Laporan Razak 1956 mencadangkan penubuhan sekolah berasrama penuh bagi memudahkan para pelajar khususnya mereka yang tinggal di luar bandar mendapat pendidikan yang terbaik. Langkah ini sebagai galakan kepada para pelajar menceburi aliran ini. (Alimuddin, 18 Februari 2013).

Berkesinambungan dengan usaha tersebut, maka wujudlah institusi-institusi pendidikan peringkat sekolah aliran sains, seperti Sekolah Tunku Abdul Rahman, Ipoh, Sekolah Dato Abdul Razak, Tanjong Malim, Sekolah

Sultan Abdul Hamid, Jitra, Sekolah Seri Puteri, Kuala Lumpur dan Sekolah Tun Fatimah, Johor Bharu. Cadangan yang sama hakikatnya pernah dinyatakan dalam Laporan Rahman Talib 1961. Selain sekolah berasrama penuh, terdapat juga sekolah menengah harian dan sekolah swasta yang menyediakan pendidikan dalam bidang tersebut. Peluang ini boleh memberikan kelebihan kepada para pelajar tidak kira bangsa tanpa menimbulkan sebarang diskriminasi.

Kemahiran

Mohd Salleh (2002: 58) menyatakan pelaksanaan pendidikan sepanjang 1966 hingga 1970 berdasarkan Rancangan Malaysia Pertama menyaksikan pertumbuhan beberapa buah sekolah menengah teknik dan vokasional serta sebuah politeknik. Penubuhan institusi-institusi pendidikan ini membuka peluang anak-anak masyarakat Melayu menceburkan diri dalam bidang kemahiran demi masa depan. Peluang ini juga selari dengan tujuan penubuhan yang berhasrat melahirkan murid-murid terlatih dalam bidang teknikal dan boleh menyambung pelajaran ke peringkat yang lebih tinggi.

Pendidikan berasaskan kemahiran merupakan antara konsep pemikiran pendidikan ZA'BA. Kenyataan ini ditegaskan Adnan (1994: 101) bahawa ZA'BA berpandangan seharusnya anak-anak masyarakat Melayu diberi pendidikan daripada serendah-rendah ilmu hingga kepada setinggi-tinggi ilmu. Kenyataan yang dimaksudkan ZA'BA ini termasuklah ilmu dalam lapangan pendidikan yang berasaskan kemahiran. Tambah Adnan (1994: 108) lagi, pendidikan berasaskan kemahiran adalah perlu bagi melahirkan semangat untuk hidup berdikari kepada anak-anak Melayu. Sememangnya kewujudan pendidikan vokasional dan teknik masa kini memenuhi kehendak pendidikan ZA'BA.

Kenyataan Adnan berkenaan saranan ZA'BA terhadap pendidikan vokasional dan teknik turut dikemukakan Ermy Azziaty dan Mohammad Redzuan (2010, 18:25) bahawa ZA'BA begitu berpandangan luas terhadap pengertian pelajaran ataupun pendidikan untuk masyarakat Melayu. Pendidikan merupakan aspek penting untuk mengubah nasib hidup sesuatu bangsa. Selain pencapaian akademik, penguasaan bidang-bidang kemahiran dan vokasional juga penting bagi menjamin kemajuan dan kecemerlangan bangsa.

Selain pendidikan teknik dan vokasional peringkat sekolah, pendidikan bidang ini di peringkat tinggi juga disediakan dan sentiasa dilakukan perubahan demi keperluan dan masa depan negara. Umpamanya melalui penubuhan institusi-institusi pendidikan berasaskan kemahiran seperti politeknik, MARA, IKM, IKBN dan sebagainya. Penubuhan seperti ini memberi peluang kepada masyarakat di Malaysia, Melayu khususnya mengambil inisiatif untuk meneruskan pengajian melalui

peluang-peluang yang ada. Segala usaha ini mencapai apa yang pernah diketengahkan ZA'BA.

Di samping itu, pembukaan politeknik memberi peluang cerah kepada anak-anak masyarakat Melayu meneruskan pengajian ke peringkat lebih tinggi, khususnya bagi para pelajar lepasan SPM di samping merealisasikan hasrat kerajaan untuk melahirkan tenaga kerja yang berpendidikan dan berkemahiran dalam semua sektor pekerjaan. Oleh yang demikian, dalam merealisasikan hasrat ini, pembinaan politeknik baru akan diteruskan dan politeknik yang sedia ada akan diperbesarkan serta dinaikkan taraf dari segi infrastrukturnya supaya dapat meningkatkan bilangan pelajar di samping menyediakan persekitaran dan pembelajaran yang kondusif juga teratur.

Penubuhan dan Perkembangan IPT

Bagi peringkat pengajian tinggi, Laporan Khir Johari diperkenalkan. Melalui laporan ini, beberapa buah institusi pengajian tinggi ditubuhkan bagi membolehkan para pelajar lepasan sekolah menengah menyambung pengajian ke peringkat yang lebih tinggi. Antaranya ialah Institut Teknologi MARA (1967), Kolej Tunku Abdul Rahman (1969), Politeknik Ungku Omar (1969), Universiti Sains Malaysia (1969) dan Universiti Kebangsaan Malaysia (1970).

Selepas Universiti Malaya (UM), Universiti Kebangsaan Malaysia (UKM) ditubuhkan pada 18 Mei 1970. Zailan (2007: 23) menyatakan bahawa penubuhan institusi ini adalah hasil perjuangan rakyat yang telah lama menyedari betapa bangsa berdaulat perlu mempunyai pusat pendidikan tinggi sendiri sebagai pelopor ilmu dan penunjang warisan, jati diri dan cita-cita kebangsaan. Tambah beliau lagi, UKM ditubuhkan setahun selepas peristiwa 13 Mei 1969 dan 13 tahun setelah kemerdekaan negara. Sememangnya penubuhan-penubuhan ini menunjukkan bahawa kesedaran masyarakat terhadap ilmu sebagai nadi kejayaan bangsa.

Selain UM dan UKM, Mohd Salleh (2002: 67-68) menyatakan kemajuan pendidikan peringkat universiti dibuktikan lagi melalui penubuhan beberapa buah institusi pengajian tinggi, antaranya Universiti Islam Antarabangsa (UIA) pada tahun 1982, Universiti Utara Malaysia (UUM) pada tahun 1984, Universiti Pendidikan Sultan Idris (UPSI) pada tahun 1997 dan lain-lain lagi. Kewujudan institusi-institusi ini adalah untuk memastikan bilangan pelajar lulusan Sijil Pelajaran Malaysia (SPM) dan Sijil Tinggi Pelajaran Malaysia (STPM) berpeluang menyambung pelajaran ke peringkat lebih tinggi.

Kesimpulan

Pelaksanaan pecah dan perintah semasa pemerintahan kerajaan Inggeris membawa kepada berlakunya

pengasingan kelompok bangsa Melayu, Cina dan India. Selain mengubah bentuk hidup masyarakat pelbagai kaum, sistem ini juga membawa kepada wujudnya jurang ekonomi dan sosial sehingga berlaku pula konflik antara kaum seperti peristiwa 13 Mei 1969. Sejarah hitam Malaysia ini perlu ditangani bukan sahaja oleh pihak kerajaan sahaja, bahkan rakyat Malaysia yang terdiri daripada pelbagai bangsa dalam menyokong setiap usaha yang dilaksanakan. Oleh yang demikian, pendekatan dalam memupuk perpaduan perlu menyentuh usaha pelbagai aspek, antaranya melalui pendidikan.

Pembangunan dalam bidang pendidikan perlu dilaksanakan selaras dengan keperluan ekonomi negara. Ianya penting bagi mengelakkan timbulnya perasaan tidak puas hati atau penguasaan ekonomi oleh etnik tertentu. Oleh yang demikian, perkembangan pendidikan disaksikan dengan pertumbuhan institusi-institusi yang menyediakan pelbagai bidang mengikut keperluan masyarakat. Pertumbuhan dan perkembangan ini merupakan satu kejayaan besar dalam bidang pendidikan yang mana ia selari dengan hasrat dan cadangan yang dikemukakan ZA'BA. Kemajuan ini juga dibuktikan melalui teknik-teknik pengajaran dan medium-medium yang digunakan untuk menyampaikan pendidikan. Pelbagai pembaharuan dan usaha dilakukan oleh pihak bertanggungjawab dalam memastikan masyarakat Melayu di Malaysia berada seiring dengan perkembangan zaman.

Sejajar dengan pendidikan semasa, tujuan pembangunan aspek ini diharap dapat memperbaiki jurang ekonomi di samping memupuk perpaduan dalam kalangan masyarakat Malaysia. Penekanan pendidikan ini bukan sahaja memberi peluang dan hak kepada masyarakat Melayu sahaja, bahkan ianya bertujuan untuk menggalakkan masyarakat Melayu melibatkan diri dalam bidang ekonomi sekaligus memupuk perpaduan bagi mengurangkan jurang ekonomi melalui pelaksanaan pelbagai usaha agar masyarakat Melayu dan bukan Melayu dapat bersatu mengekalkan keharmonian.

Rujukan

- Abdul Salam Yussof. 2003. Keperibadian Unggul: Analisis Pendidikan Perspektif al-Ghazali dan Konfusius. *Jurnal YADIM*. Bil 5. hlm.73-84.
- Adnan Nawang. 1994. *ZA'BA Patriot dan Pendeta Melayu*. Kuala Lumpur: Yayasan Penataran Ilmu.
- Adnan Nawang. 1996. Gagasan dan Perjuangan Politik ZA'BA. *Jurnal Jabatan Sejarah Universiti Malaya*. No.4. Bil 4-6.
- Adnan Nawang. 2009. *ZA'BA dan Melayu*. Tanjong Malim: Penerbit Universiti Pendidikan Sultan Idris.
- Alimuddin Mohd Dom. 2012. Menarik minat pelajar ke aliran sains. *Berita Harian*, 21 Februari.

http://www.utusan.com.my/utusan/info.asp?y=2012&dt=0221&sec=Rencana&pg=re_06.htm [18 Februari 2013].

- Choong, Lean Keow. 2008. *Falsafah dan Pendidikan di Malaysia*. Shah Alam: U.G Press Sdn. Bhd.
- Ermy Azziaty Rozali & Mohammad Redzuan Othman. 2010. 'Jalan Keselamatan Bagi Orang-orang Melayu': Pemikiran ZA'BA Mengenai Pendidikan dan Ekonomi Melayu-Islam Era 1920-an. *Jurnal Sejarah*. No.18: 21-33.
- Haron Daud. 1995. Pemikiran dan Sikap ZA'BA terhadap Bangsa Melayu. *JEBAT*. No. 25: 107-121.
- Hasnah Husiin. 2009. *Guru-guru Melayu Peranan dan Perjuangan pada Zaman Penjajahan*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Idris Zakaria. 2006. Sejarah dan Citra Islam di Alam Melayu: Kelebihan dan kekurangan. *Melayu: Jurnal Antarabangsa Dunia Melayu*. Jilid 4-5: 19-45.
- Mohd Faizal P.Rameli & Siti Nurul Izza Hashim. 2015. Dari Segregasi ke Integrasi. Dlm Mohd P.Rameli et al. *Hubungan Etnik di Malaysia: Menelusuri Sejarah, Membina Integrasi*. Melaka: Akademi Pengajian Islam Kontemporari.
- Mohd Salleh Lebar. 2002. *Perancangan Pendidikan Peringkat Sekolah dan IPT*. Kuala Lumpur: Utusan Publications & Distributors SDN BHD.
- Mohd. Yusof Hasan. 2004. *Pembinaan Paradigma Pemikiran Peradaban Melayu*. Tanjong Malim: Universiti Pendidikan Sultan Idris.
- Muhammad Muhd Taib. 1996. *Melayu Baru*. Kuala Lumpur: ITC Book Publisher.
- Nik Hassan Shuhaimi. 2006. Melayu, Warisan Tamadunya Pemangkin Pembinaan Melayu Mahawangsa. *Melayu: Jurnal Antarabangsa Dunia Melayu*. Jilid 4-5: 60-83.
- Rahimin Affandi Abd. Rahim, Faisal @ Ahmad Faisal Abdul Hamid & Nor Adina Abd. Kadir. 2009. Jalinan Intelektual antara IPT Islam Malaysia dan Indonesia dalam pembentukan tamadun Melayu-Islam: Satu Analisis Sejarah. Kertas kerja Malaysia Conference on Arabic Studies and Islamic Civilization (MACASIC). Anjuran Jabatan Pengajian Arab dan Tamadun Islam (JPATI), Fakulti Pengajian Islam, Universiti Kebangsaan Malaysia. Bangi, Selangor, 29-30 Disember.
- Shahril @Charil Marzuki. 2005. *Mengurus dan Membiayai Pendidikan di Malaysia*. Bentong: PTS Profesional Publishing SDN BHD.
- Sidek Baba. 2006. Modal Insan dalam pembangunan ketamadunan ummah: cabaran dan strategi. Kertas Kerja Konvensyen Islam Hadhari Peringkat Kebangsaan 2006. Anjuran

Jabatan Kemajuan Islam Malaysia, Jabatan
Perdana Menteri. Kuala Lumpur, 23-24
Jun.

Ungku A. Aziz. 1987. *Jejak-jejak di Pantai Zaman*.
Kuala Lumpur: Penerbit Universiti Malaya.

Zaqzouq, Mahmud Hamdy. 2006. Membangun Tamadun
Ummah Satu Kefardhuan. Kertas Kerja Konvensyen
Islam Hadhari Peringkat Kebangsaan 2006. Terj.
Anjuran Jabatan Kemajuan Islam Malaysia, Jabatan
Perdana Menteri. Kuala Lumpur, 23-24 Jun.